

L'Institut Francès (a l'esquerra) i l'Institut Alemany són dos dels primers instituts estrangers establerts a Barcelona.

ARXIU

Els instituts estrangers són agents actius de la vida cultural barcelonina

Cultures a domicili

Els instituts alemany, britànic, francès, italià, nord-americà i el Centre d'Estudis Brasiler són llocs privilegiats per a accedir a cultures i llengües estrangeres. Sota el franquisme, van ser per als intel·lectuals veritables oasis culturals i avui contribueixen a la dinàmica cultural de Barcelona.

Es tracta –tret de l'Institut d'Estudis Nord-americans (IENA), que és una associació independent fundada per catalans americanòfils– d'institucions implantades a Barcelona a partir dels últims anys de la Segona Guerra Mundial, sota l'impuls dels ministeris d'afers estrangers dels països respectius. Generalment formen part d'una xarxa d'institucions similars. De fet, hi ha més de 50 centres britànics arreu del món i més de 150 instituts Goethe, molts dels quals, per cert, han vist la llum al moment de la reorganització de l'Europa de l'Est.

A Barcelona, el patriarca és el British Council, establert en 1943 i que celebrarà enguany el seu cinquantè aniversari. L'Institut Francès, fundat en 1944, és el segon. Segueixen l'Institut d'Estudis Nord-americans, el 1952 i, el 1955, l'Institut Alemany (que al 1963 es va convertir en l'Institut Goethe). Més recentment, el 1973, s'hi afegí el Centre d'Estudis Brasilers.

Aquests instituts tenen com a primer objectiu, diuen, la difusió de la llengua i la cultura del seu país. Però el concepte

de cultura és prou vast. Per a no ferir les orelles massa sensibles, direm que el diàleg intercultural ha conegut moments de gran intensitat que han vorejat a vegades la política, si observem de prop el paper que van tenir els instituts estrangers durant els franquisme. Tots hi tenen la seva petita història.

A l'Institut Britànic, com indica Roberta Bosco en un article publicat a *El Observador*, Walter Starkie, el primer director, va adoptar una posició obertament antifranquista i va convertir l'Institut "en un centre actiu de resistència" que difonia clandestinament publicacions en català i on es reunien un gran nombre d'intel·lectuals. Igualment, l'Institut Francès va tenir també en aquesta època un paper ben rellevant. "La creació de diversos cercles –el cercle Maillo, per als pintors; el cercle Lumière, per als cineastes; el cercle literari per als poetes; i el cercle Manuel de Falla, per als músicòlegs– va permetre que molts

artistes i escriptors entressin en contacte amb la producció de l'època, que arribava de França via valisa diplomàtica, i van ser centres d'intercanvis profitosos dels quals tots se'n recorden encara", explica Henri Boyer, director de l'Institut

Francès. A més, amb la concessió de beques, l'Institut Francès va facilitar el pas a França de joves creadors com Albert Ràfols-Casamada, Josep Guinovart, Josep M. Subirachs i Maria Aurèlia Capmany.

Una mica més tard, durant els anys 50 i 60, els cinèfils anaven d'amagat a l'Institut Italià a veure les últimes novetats del cinema neorealista, el cinema dur i compromès que

va emergir als anys 40 de la mà de Zavattini –homenatjat, més tard, en 1991, amb un cicle retrospectiu, coorganitzat per l'Institut Italià i les filmoteques de les generalitats valenciana i catalana–.

Si la música i la literatura tenien un lloc preferent en la programació de l'Institut

GOETHE-INSITUT BARCELONA
INSTITUTO ALEMÁN DE CULTURA
BIBLIOTECA DE LA GENERALITAT
DE CATALUNYA
FRUNDE DES DEUTSCHEN RINDMÄTCHER

Centro de Estudios
INTERNACIONALES FORUM BERLIN
- 21 años después -
CON LA PRESENCIA DE ALFREDO
Ulrich Greger

Els instituts estrangers tenen com a primer objectiu la difusió de la llengua i la cultura del seu país. A l'esquerra, el Centre d'Estudis Nord-americans. A la dreta, el Centre d'Estudis Brasilers.

ARXIU

Goethe, el cinema hi va trobar també un racó ben escollit. La petita sala de l'institut Goethe va especialitzar-se en la projecció de pel·lícules censurades i va presentar el nou cinema dels anys 60: Schlöndorff, Fassbinder i companyia.

Durant aquest temps, per la seva banda, a l'Institut d'Estudis Nord-americans jugaven a democràcia. "Els estudiants ens van organitzar en comitès i van fer eleccions. Els candidats s'hi presentaven, feien campanyes electorals, debats i votacions secretes. Va ser una experiència sens dubte positiva, tenint en compte el context històric en què tenia lloc", explica John S. Zvereff, director de l'IANA.

Els instituts estrangers van contribuir, doncs, a mantenir viu el debat cultural sota el franquisme. Van fer, efectivament, un paper de primer pla en la vida intel·lectual i, a més, tenien el monopoli de la difusió de les seves cultures respectives. Si algú volia llegir una novel·la francesa, si volia veure les últimes realitzacions de la *nouvelle vague*, durant molt de temps no va tenir gairebé altre recurs que l'Institut Francès.

NOVES TENDÈNCIES

Amb la transició, la societat catalana va desenvolupar les seves pròpies infraestructures socials i culturals i, doncs, la funció dels instituts estrangers va haver de modificar-se.

Avui, les grans figures vénen directament a Barcelona sense haver de passar obligatòriament per aquestes "ambaixades" culturals. La dinàmica cultural és ara més complexa, la competència és

força. Aleshores, ¿com fer-se notar?

La llengua és un primer tret distintiu, sembla la resposta que tothom dona a un tret prou més interessant per a alguns pel fet que el *boom* de l'anglès ha generat una gran demanda. Així, l'Institut d'Estudis Nord-americans, amb els seus 35.000 estudiants, i l'Institut Britànic, amb 30.000, es reparteixen un bon tros del mercat interior de l'aprenentatge de llengües estrangeres. Tots dos ofereixen programes similars, només que en l'un hom passa el TOEFL i, en l'altre, el Cambridge Proficiency.

El pas fulgurant de l'anglofilia ha fet algunes víctimes. Amb 3.000 estudiants inscrits enguany, la situació és tanmateix prou estable a l'Institut Francès, on fins i tot es nota un augment del nombre d'estudiants als cursos per a empreses. A l'Institut Italià compten 1.000 estudiants, però, tot i que enyoren anys més feliços, s'ho prenen amb filosofia i està garantida la continuïtat dels cursos de llengua i civilització italiana. El Centre d'Estudis Brasilers, per la seva banda, té 300 estudiants inscrits als cursos de llengua portuguesa. Per acabar, l'Institut Goethe, amb 18.000 estudiants anuals, manté l'activitat d'anys anteriors.

Pel que fa a l'aspecte cultural, els instituts sembla que han adoptat la política de *fer conèixer la novetat*. Al costat

de figures de renom internacional, presenten artistes o moviments menys coneguts, o fins i tot les tendències contemporànies en cinema, literatura, art o música.

Això ha donat lloc, per exemple, als cicles de la Whitney Biennial Film and Video Exhibitions i a projeccions de pel·lícules i vídeos d'artistes americans "d'avantguarda" a l'IANA; a l'organització, per part dels alemanys, d'un festival de cinema ecològic; a la important atenció prestada per l'Institut Francès, dins la seva progra-

mació regular, a algunes cultures perifèriques, com la d'algunes regions franceses o també d'àmbit francòfon; al cicle *Calvino lector* dels italians; als encontres informals de música brasilera del Centre d'Estudis Brasilers; o a la difusió del jove teatre anglès, en versió catalana, dels britànics.

Però aquesta veritable onada no arribaria a bon port sense un gran esforç de coordinació. Els instituts estrangers, més que no entrar en competència, treballen concertadament i organitzen plegats algunes activitats. Aquest va ser el cas, últimament, del col·loqui *Pensar Europa*, presentat sota tutela de l'Institut Francès, però en el qual van participar tot d'institucions.

Avui dia el diàleg intercultural es troba en un punt intens. Per una banda, els insti-

GOETHE-INTITUT BARCELONA
INSTITUT BRITANIC DE CULTURA

Filmoteca

Ciclo de películas
TAMBIÉN ESTAS HACEN TITANES
-Clonadas de los años 60-

Ben aviat a les nostres pantalles

British Council

Els britànics organitzen un gran nombre d'activitats en ocasió del 50è aniversari. Mencionem-ne, entre altres, aquest gener, l'obertura de la retrospectiva de David Hockney al Palau de la Virreina, i la representació de *Dansa d'agost*, de l'irlandès Brian Friel, al Teatre Lliure, que pertany als nous projectes del BC de traducció al català d'obres teatrals. Durant els mesos de febrer i març hi faran una visita els escriptors Ian Ewan i Martin Amis i, finalment, l'Academy of St. Martin-in-the-Fields tornarà al Palau de la Música, el 4 de març.

Institut Francès

Aquest hivern, l'Institut Francès continua els seus cicles de cinema (entre ells hi ha el de cinema europeu, en col·laboració amb l'Institut Goethe i amb l'Italià), de conferències i de música inaugurats a la tardor. Entre les novetats esmentem una sèrie de pel·lícules sobre pintura i alguns trossos de la *Cinémathèque*, com ara l'excel·lent *Pickpocket* de Robert Bresson; una conferència, el 14 de gener, d'Alain Rey, lexicògraf responsable de l'edició del diccionari *Robert*; i la represa de la sèrie *Cartes blanches*, amb Sergi Belbel de convidat. Quant a la música, remarcuem el concert *Autour de Marin Marais*, el 21 de gener, per als amants del barroc francès (i per als incondicionals de la pel·lícula d'Alain Corneau, *Tots els matins del món*).

Institut Goethe

La col·laboració amb el Mercat de les Flors i la Filmoteca destaca en la programació d'aquest hivern de l'Institut Goethe. Així, s'anuncia una taula rodona al Mercat de les Flors sobre la dansa contemporània a Alemanya i a l'estat espanyol. A la Filmoteca es faran dues retrospectives de cinema polític. La primera serà dedicada a Reinhard Hauff, l'autor d'*El cuchillo en la cabeza*, l'altra *Pel·lícules prohibides de l'antiga RDA*. Per la banda del teatre, la sala Beckett presentarà *El dinar*, de Thomas Bernhard, sota la direcció de Calixto Bieito. Com el British Council, l'Institut Goethe posa l'accent en la traducció al català de teatre. En aquest sentit, destaquem el gran interès de la col·laboració amb Edicions 3 i 4 de València, que ha permès la publicació, encara recent, dels volums *Teatre*, de

Heiner Muller, i *Mein Kampf*, de George Tabori.

Institut d'Estudis Nord-americans

Els "nord-americans" són reservats a l'hora de parlar de la seva programació i, per ara, només anuncien la vinguda, el 19 de gener, de Joseph Brodsky, el poeta americà d'origen rus, premiat amb el Nobel de 1982; també, dins el *Cicle de lliçons de literatura nord-americana*,

El primer director de l'Institut Britànic, Walter Starkie, va adoptar una actitud antifrancista. ARXIU

dues conferències sobre Gertrud Stein i Sherwood Anderson.

Institut Italià

Els italians, per la seva banda, comenten que "no hem pensat en res encara". Esmenten, almenys, la presentació d'*Il portaborse*, de Danielle Luchetti, dins el cicle esmentat abans "Aspectes del cinema europeu", que es farà a l'Institut Francès; i les conferències de Renato Parente i de Raffaele Pinto, incloses en el cicle sobre civilització italiana.

Centre d'Estudis Brasilers

Els brasilers han previst per al gener un seguit de conferències sobre Clarice Lispector i sobre la literatura dels negres al Brasil. En un caire menys formal, esmentem les sessions de música brasilera que es fan cada dilluns al club Paseo Brasil.

tuts estrangers responen al seu mandat inicial, és a dir, de difusió de la llengua i la cultura del país respectiu. Per una altra, esdevenen informadors privilegiats de l'escena barcelonina i fins i tot promotors de l'intercanvi de cultures, com subratlla el títol del prospecte -molt de *disseny*- de l'IENA: "Un pont entre Catalunya i els Estats Units".

Tots els instituts són membres de la Comissió Internacional del Departament de Cultura de la Generalitat, participen en manifestacions i actes relatius a la cultura catalana i es troben a les Jornades de Cultura Catalana que organitza

anualment la Generalitat de Catalunya.

Fins i tot podem dir que és un moment gloriós per als nous tastaolletes culturals, que poden endur-se en préstec un curtmetratge sobre els grafitis del mur de Berlín, o el controvertit *Decameró* de Pier Paolo Pasolini, remenar les moltes biblioteques buscant l'objecte del seu desig, escoltar en directe els punts de vista dels seus escriptors preferits, discutir sobre les últimes notícies internacionals de la CNN que l'IENA els posa graciosament a disposició i, fins i tot, aprendre com funciona una escola de samba, mentre els aprenents poliglots gaudeixen de les llengües que poden aprendre i perfeccionar a domicili sense moure's de Barcelona. ¿Algú ha dit mai que calia viatjar per veure món?

Anik Lapointe